

KLAIPĖDOS MOKINIŲ NARKOTIKŲ VARTOJIMAS IR JŲ PRIEINAMUMAS

Sigutė Norkienė, Dalia Jurgaitienė, Vilija Lazarevičiūtė

Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakultetas, Visuomenės sveikatos katedra

Raktažodžiai: mokiniai, narkotinių medžiagų vartojimas, narkotikų prieinamumas.

nusiperka iš girdėto žmogaus, kurio asmeniškai nepažįsta arba nusiperka iš visai nepažįstamo žmogaus.

Santrauka

Tyrimo tikslas – nustatyti narkotikų vartojimą tarp Klaipėdos miesto vyresniųjų klasių mokinių ir narkotikų prieinamumą. Tyrimui atlikti pasirinktas kiekybinis apklausos raštu metodas. Tyrime dalyvavo 485 mokiniai iš Klaipėdos miesto gimnazijų nuo 16 iki 18 m. amžiaus, iš jų: 209 berniukai ir 276 mergaitės. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS programos 21.0 versijos paketą.

Rezultatai ir išvados. Dažniausiai mokiniai per paskutinius 12 mėn. ar per paskutines 30 d. vartojo kanapių produktus, be to, vaikai statistiškai reikšmingai dažniau negu merginos. Ypač dažnai per paskutines 30 d. buvo vartojamas alkoholis ir marihuana tuo pačiu metu. Amfetaminai, ekstazis, kokainas, krekas, LSD ar kitas haliucinogenas, heroinas, haliucinogeniniai grybai buvo vartojami žymiai rečiau. Daugiau nei pusė mokinių turi draugų, kurie marihuaną ar hašišą yra išbandę. Nuo 10 iki 20 proc. mokinių turi draugų, vartojančių LSD ar kitus haliucinogenus, ekstazį, amfetaminus, kokainą, kreką, heroiną, haliucinogeninius grybus. Klaipėdos miesto mokinių nuomone, narkotines medžiagas galėtų įsigyti prekiautojo namuose, diskotekoje, bare, gatvėje, parke ir panašaus pobūdžio vietose. Dalis mokinių narkotines medžiagas gali įsigyti mokykloje. Beveik pusė mokinių nurodė, jog nežino nė vienos vietos, kurioje galėtų įsigyti narkotinių medžiagų. Mokiniai, gyvenantys tiek mieste, tiek kaime, nurodė, kad gana lengva ir labai lengva gauti marihuanos ar hašišo. Be to, beveik trečdalis mokinių nuomone, gana lengva nusipirkti LSD ir kitų haliucinogenų, amfetaminų, ekstazio, kokaino, haliucinogeninių grybų. Moksleiviai narkotines medžiagas gauna iš vyresnių draugų, pasidalina grupėje draugų, gauna iš bendraamžių, nusiperka iš draugų,

Išvadas

Narkotikų vartojimas yra viena pagrindinių Europos jaunų žmonių sveikatos sutrikimų ir mirties priežasčių. Tai liga, kuriai nėra teritorinių, nacionalinių, religinių ribų, kuri nesirenka žmonių pagal amžių, lytį, išsilavinimą ar socialinę padėtį [1-4]. Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras (EMCDDA) beveik kasmet pateikia Europos Sąjungos šalims tam tikrą analizę narkotikų vartojimo klausimais viename ar kitame kontekste. 2017 m. buvo išversta į lietuvių kalbą šio centro paruošta analizė: „Europos narkotikų vartojimo paplitimo kaita, tendencijos ir pokyčiai“ [1]. Šioje ataskaitoje daugelis šalių pateikia 2015 m. duomenis, Lietuva pateikia 2012 m. duomenis. Remiantis šia analize, Lietuvos gyventojai daugelį nelegalių narkotikų vartoja mažiau, nei kaimyninėje Latvijoje ir mažiau nei Europos Sąjungoje. Pvz., amfetaminus nors kartą gyvenime vartojo 1,2 proc. 15-64 m. amžiaus Lietuvos piliečių, MDMA (kitas pavadinimas EKSTAZY) – 1,3 proc., kanapes – 10,5 proc., kokainą – 0,9 proc. Paskaičiavus 15-34 m. amžiaus grupei šie rodikliai yra tik šiek tiek mažesni nei 15-64 m. amžiaus grupei, nors logiškai galvojant turėtų būti gerokai didesni, nes išsitema vyresnio amžiaus žmonių grupė, iš kurių daugelis šiuolaikinių narkotikų net nėra matę. Atskirai 16-18 m. amžiaus mokinių grupei (tokie yra mūsų respondentai) duomenys šioje ataskaitoje nėra pateikiami. Kaip matyti, 2012 m. narkotiką MDMA (ekstazį) vartoja panašus Lietuvos gyventojų skaičius kaip ir amfetaminus. Panašūs duomenys ir apie kokaino, opioidų ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimą. Kaip ir ankstesniais laikotarpiais, kanapes vartojančių asmenų skaičius yra didžiausias: tiek Lietuvoje, tiek kaimyninėje Latvijoje šis rodiklis nors kartą išbandžiusių asmenų 15-64 m. amžiaus grupėje yra apie 10 proc., Europos Sąjungoje – 26,3 proc. Tačiau viskas pasikeičia, kai pradama lyginti duomenis apie mirčių nuo narkotikų skaičių bendrojoje populiacijoje. Lietuvoje šis rodiklis siekia 59 atvejus milijonui

gyventojų per metus, tai yra 4,2 karto daugiau nei kaimyninėje Latvijoje ir 2,7 karto daugiau nei Europos Sąjungoje. Tai būtų, kad Lietuvoje nėra tinkamo šių pacientų gydymo. Tačiau toje pačioje ataskaitoje paanalizavus duomenis apie pirmą kartą besikreipiančius gydytis priklausomus asmenis, toks įspūdis nesusidaro. Pvz., nuo priklausomybės kokainui ir nuo priklausomybės MDMA ar kitoms narkotinėms medžiagoms tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje gydytis kreipiasi panašus gyventojų procentas, apskaičiuotas nuo visų priklausomų asmenų skaičiaus. Belieka daryti prielaidą, kad Lietuvoje trūksta kažkokios grandies anksti nustatyti, išaiškinti narkotikų vartotojus ir jiems suteikti pagalbą. Ypač šios spragos aiškiai matomos dėl pagalbos mokiniams, kurie anksti pradeda vartoti narkotikus ir lieka neidentifikuoti. Tai pažymi ir kiti Lietuvos tyrėjai [5-9]. Lietuvoje dėl įvairių priežasčių per mažai daroma apklausų dėl narkotikų vartojimo moksleiviškame amžiuje arba tos apklausos neatliekamos kiekvienoje mokykloje, tėvai ir visuomenė per vėlai sužino apie savo narkotikus vartojančius vaikus, atitinkamai ir pagalba suteikiama pavėluotai.

Mūsų tyrimas yra bandymas nors dalinai užpildyti šią spragą ir pateikti visuomenei,

1 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kaip manote, kiek iš Jūsų draugų...“

P* reikšmė – vaikinai statistiškai reikšmingai daugiau turi draugų, vartojančių narkotikus, negu merginos.

	Niekas	Keli	Nedaug	Daugelis	Visi	p
	(absk. sk. ir proc.)					
Rūko marihuaną ar hašišą	212/44,1	138/28,7	66/13,7	54/11,2	10/2,1	0,022*
Vartoja LSD ar kitus haliucinogenus	378/79,1	66/13,8	17/3,6	10/2,1	7/1,5	0,021*
Vartoja amfetaminą	412/86	39/8,1	15/3,1	6/1,3	7/1,5	0,008*
Vartoja heroiną ar kreką	401/83,5	47/9,8	16/3,3	10/2,1	6/1,3	0,062
Vartoja ekstazį	388/80,8	48/10	27/5,6	10/2,1	7/1,5	0,051
Vartoja heroiną	437/91,2	17/3,5	13/2,7	5/1	7/1,5	0,011*
Vartoja haliucinogeninius grybus	418/87,4	36/7,5	9/1,9	8/1,7	7/1,5	0,021*
Vartoja GHB „gomka“	446/93,3	14/2,9	7/1,5	5/1	6/1,3	0,060

2 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Ar kada nors vartojote bet kurį išvardintą narkotiką?“

p reikšmė apskaičiuota, lyginant respondentus pagal lytį.

	Berniukai (N/%)		Mergaitės (N/%)		x ²	Ils	p
	Taip, per paskutines 30 dienų	Taip, per paskutinius 12 mėn.	Taip, per paskutines 30 dienų	Taip, per paskutinius 12 mėn.			
Amfetaminus	6/2,9	3/1,4	4/1,5	1/0,4	3,429	3	0,330
LSD ar bet kurį kitą haliucinogeną	5/2,4	4/1,9	2/0,7	1/0,4	6,124	3	0,106
Kreką	5/2,4	1/0,5	2/0,7	1/0,4	4,037	3	0,258
Kokainą	5/2,4	4/1,9	3/1,1	2/0,7	3,227	3	0,358
Releviną	5/2,4	0/0	1/0,4	2/0,7	5,469	2	0,065
Heroiną	5/2,4	1/0,5	1/0,4	0/0	5,416	3	0,144
Ekstazį	8/3,8	5/2,4	7/2,6	0/0	7,417	3	0,060
Haliucinogeninius grybus	4/1,9	1/0,5	2/0,7	1/0,4	1,978	3	0,577
GHB („gomka“)	4/1,9	1/0,5	1/0,4	2/0,7	2,889	2	0,236
Heroiną, „širką“ ar kurį kitą	4/1,9	0/0	1/0,4	2/0,7	4,272	2	0,118
Alkoholį ir marihuaną (hašišą) tuo pačiu metu	14/6,7	13/6,3	12/4,4	13/4,7	2,907	3	0,406

mokslininkams ir tėvams informaciją, kokia padėtis yra Klaipėdos mokyklose (gimnazijose) tarp 16-18 m. amžiaus mokinių.

Tyrimo tikslas - nustatyti nelegalių narkotikų vartojimą tarp Klaipėdos miesto vyresniųjų klasių mokinių ir narkotikų prieinamumą.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Tyrimas vyko Klaipėdos miesto mokyklose 2018 m. sausio – kovo mėnesiais. Buvo pasirinkta apklausa naudojant anketą, sudarytą pagal tarptautinio ESPAD tyrimo klausimyną. Remiantis Klaipėdos miesto savivaldybės duomenimis, 2017-2018 mokslo metais Klaipėdos miesto gimnazijose mokosi 4725 I-IV gimnazijos klasių mokiniai. Pasirinkus 95 proc. reikšmingumo lygmenį ir paklaidos ribą ± 5 proc., nustatyta, kad norint turėti reprezentatyvią imtį, reikia apklausti ne mažiau kaip 355 respondentus. Apklausėme 485 Klaipėdos miesto gimnazijų mokinius: iš jų -43,1 proc. (n=209) sudarė berniukai ir 56,9 proc. (n=276) mergaitės. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS programos paketą (SPSS 21.0). Statistiniam reikšmingumui tikrinti buvo naudojamas chi kvadrato (χ^2) kriterijus. Parinktas reikšmingumo lygmuo, kai $p < 0,05$.

Tyrimo rezultatai

Duomenys apie pačių respondentų narkotikų var-

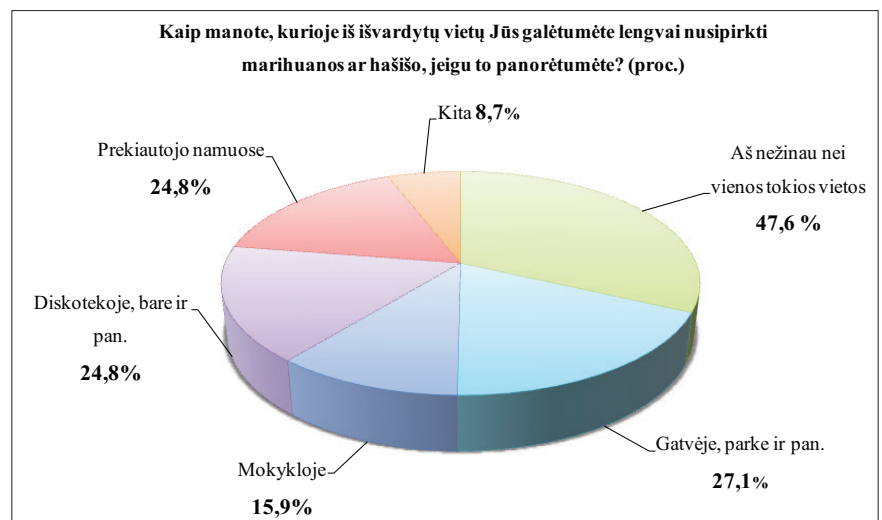
tojimą pateikti 1 lentelėje. 65,8 proc. vaikinių ir 76,3 proc. merginų teigė niekada savo gyvenime nevartoję narkotikų iš kanapių. Likusieji prisipažįsta išbandę šiuos narkotikus nuo 1 iki 40 kartų. Mokiniai nurodė, kad yra išbandę ir tokius narkotikus kaip amfetaminas, LSD, kokainas, krekas, ekstazis, heroinas, haliucinogeniniai grybai. Nemažai mokinių vartojo alkoholį ir marihuaną (hašišą) tuo pačiu metu. Merginos nelegalius narkotikus vartojo rečiau, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas negautas. 8 mokiniai nurodė vartoję ir narkotiką releveliną, nors tokio narkotiko nėra, kas verčia abejoti, ar atsakinėdami į klausimus apie savo asmeninę patirtį vartojant narkotikus, mokiniai buvo pakankamai atviri.

2 lentelėje pateikti atsakymai į klausimą „Kaip manote, kiek iš Jūsų draugų vartoja žemiau išvardintus narkotikus?“ Iš tyrimo rezultatų matyti, kad mokiniai buvo daug atviresni, kalbėdami apie savo draugus. 44,1 proc. mokinių teigė, kad niekas iš jų draugų nėra bandęs marihuanos ar hašišo. Tačiau galime galvoti, kad 55,9 proc. mokinių turi draugų, kurie marihuaną ar hašišą vis dėlto yra išbandę. 28,7 proc. respondentų teigė, kad turi kelis draugus, išbandžiusius šiuos narkotikus, tačiau 13,3 proc. mokinių teigė, kad daugelis ar net visi jų draugai yra išbandę narkotikus iš kanapių. Likusius narkotikus mokinių draugai vartoja žymiai rečiau ir šis procentas svyruoja nuo 6,7 (GHB) iki 20,9 proc. (LSD ir kiti haliucinogenai)

1 paveiksle matyti mokinių atsakymai į klausimą „Kur galėtumėte įsigyti narkotinių medžiagų?“ Mokiniai (24,8 proc.) nurodo, kad narkotikų galėtų įsigyti prekiautojo namuose, diskotekoje, bare ir pan. Panašus skaičius mokinių (27,1 proc.) galėtų lengvai nusipirkti narkotikų gatvėje, parke ir panašaus pobūdžio vietose.

Neramina tai, kad 16,8 proc. vaikinių ir 15,3 proc. merginų, (iš viso 15,9 proc.) narkotines medžiagas gali įsigyti mokykloje. Kitas vietas, kur galima įsigyti narkotinių medžiagų nurodė 8,7 proc. respondentų. Likusieji 47,6 proc. mokinių nurodė, jog nežino nei vienos vietos, kuriose galėtų įsigyti narkotinių medžiagų.

Kad neįmanoma įsigyti vienu ar kitu narkotinių medžiagų nurodė nuo 1,2 iki 4,8 proc. mieste gyvenančių mokinių ir nuo 2,5 iki 8,9 proc. kaime gyvenančių mokinių. Kad gana lengva ir labai lengva gauti marihuanos ar hašišo nurodė 63,9 proc. miesto gyventojų ir 62 proc. kaimo gyventojų. Be to, mokinių nuomone, gana lengva nusipirkti LSD ir kitų haliucinogenų (29 proc.), amfetaminų (19,5 proc.), ekstazio (29,1 proc.), kokaino (23,7 proc.), kreko (13,1 proc.), haliucinogeninių grybų (20,5 proc.). Kaimo mokiniams įsigyti narkotikus būtų šiek tiek sunkiau, bet įmanoma. Šie duomenys atskirai lentelėse nepateikiami.

1 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Kaip manote, kurioje iš išvardytų vietų Jūs galėtumėte lengvai nusipirkti marihuanos ar hašišo, jeigu to panorėtumėte?“

3 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kaip gavote šių narkotinių medžiagų?“
p reikšmė apskaičiuota, lyginant respondentus pagal lytį.

	Berniukai (N/%)		Mergaitės (N/%)		P
	Taip	Ne	Taip	Ne	
Davė vyresnis brolis ar sesuo	1/0,5	206/99,5	2/0,7	273/99,3	0,736
Davė vyresnis (ė) draugas (ė)	17/8,2	190/91,8	18/6,5	257/93,5	0,485
Davė bendraamžis (ė) ar jaunesnis (ė) draugas (ė)	6/2,9	201/97,1	12/4,4	263/95,6	0,401
Davė girdėtas žmogus, kurio aš asmeniškai nepažįstu	6/2,9	201/91,1	5/1,8	270/98,2	0,432
Davė nepažįstamas žmogus	3/1,4	204/98,6	1/0,4	274/99,6	0,193
Pasidalijome grupė draugų (ių)	15/7,2	192/92,8	21/7,6	254/92,4	0,872
Nusipirkau iš draugo (ės)	7/3,4	200/96,6	6/2,2	269/97,8	0,421
Nusipirkau iš girdėto žmogaus, kurio asmeniškai nepažįstu	9/4,3	198/95,7	5/1,8	270/98,2	0,102
Nusipirkau iš nepažįstamo	5/2,4	202/97,6	7/2,5	268/97,5	0,928
Man davė vienas iš mano tėvų	9/4,3	198/95,7	14/5,1	261/94,9	0,705
Paėmiau tai namuose, be tėvų leidimo	0/0	207/100	5/1,8	270/98,2	0,051
Kita	8/3,9	199/96,1	11/4	264/96	0,940

Iš 3 lentelės matyti, kad narkotikus mokiniai dažniausiai gavo iš vyresnių draugų (14,7 proc.) arba pasidalijo grupėje draugų (14,8 proc.). Vaikinams dažniausiai davė vyresnis draugas (ė) – 8,2 proc., tuo tarpu merginos nurodė, kad narkotines medžiagas pasidalijo grupėje draugų – 7,6 proc. Buvo 4,3 proc. vaikinių ir 5,1 proc. merginų, kurie teigė, kad narkotines medžiagas jiems davė vienas iš tėvų, bet, mūsų nuomone, tai buvo migdomieji ar raminamieji vaistai. 2,9 proc. vaikinių ir 4,4 proc. merginų narkotikus davė bendraamžis ar jaunesnis draugas. 3,5 proc. vaikinių ir 2,2 proc. merginų nurodė, kad narkotines medžiagas jie nusipirko iš draugo(ės). Iš girdėto žmogaus, kurio asmeniškai nepažįsta, narkotikus įsigijo 2,9 proc. vaikinių ir 1,8 proc. merginų. Iš visai nepažįstamo žmogaus narkotikus nusipirko 6,7 proc. vaikinių ir 4,3 proc. merginų.

Rezultatų aptarimas

Lietuvoje atliekamų panašių tyrimų rezultatus palyginti sunku, nes skiriasi tyrimų metodikos, demografinės charakteristikos, respondentų amžius. Galima palyginti tik bendras tendencijas, kurios dažnai sutampa. Mūsų atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausia respondentų per paskutinius 12 mėn. (21,8 proc.) ir per paskutines 30 d. (12,4 proc.) vartojo narkotikus iš kanapių. Lyginant pagal lytį narkotikus statistiškai reikšmingai dažniau vartojo vaikinai negu merginos. Per paskutines 30 d. dažnai buvo vartojamas alkoholis ir marihuana tuo pačiu metu (5,4 proc.), amfetaminai, ekstazis ir kokainas – nuo 2 iki 4 proc., o LSD ar bet kuris kitas haliucinogenas, krekas, heroinas ir haliucinogeniniai grybai – apie 2 proc., GHB „gomka“ – apie 1 proc. Kadangi mūsų tirtų mokinių kontingentas nuo ESPAD 2015 m. tyrime dalyvavusių respondentų skiriasi pagal amžių (mūsų respondentai buvo 16-18 m. amžiaus) lyginti su šio tyrimo duomenimis galime tik iš dalies.

ESPAD 2015 m. tyrimo duomenimis [10], Lietuvoje nelegalių narkotikų vartojimas tarp 15-16 m. mokinių per pastaruosius ketverius metus sumažėjo beveik 3 procentais. 2015 m. bent vieną – du kartus gyvenime vartojusių kokių nors narkotiką paauglių buvo 19,2 proc. (2011 m. 21,9 proc.). Europoje bendras neteisėtų narkotinių medžiagų vartojimas išlieka stabilus ir nedidėja šioje amžiaus grupėje, tačiau išlieka gana aukštas (18 proc.). Rezultatai skiriasi kiekvienoje valstybėje ir svyruoja nuo 6 proc. iki 37 proc. Lietuvoje, kaip ir Europoje, populiariausiu nelegaliu narkotiku išlieka kanapės. 17,7 proc. apklaustųjų nurodė, kad nors kartą gyvenime vartojo kanapes (2011 m. – 19,6 proc.) [10,11].

ESPAD 2015 tyrimą pristatę mokslininkai perspėjo apie naujas grėsmes, su kuriomis susiduria Europos paaugliai. 1-10 proc. paauglių (Europos vidurkis 4 proc., Lietuvoje – 5,4 proc.) teigė, kad nors kartą gyvenime vartojo naujas

psichoaktyvias medžiagas (NPS), o 3 proc. Europos paauglių teigė, kad jie šias medžiagas vartojo per pastaruosius metus. NPS tarp paauglių tapo populiariausnėmis medžiagomis negu amfetaminas, ekstazis, kokainas ar LSD [10].

Kadangi tyrimą vykdėme naudodamiesi ESPAD 2003 m. anketa, joje kol kas nebuvo klausimų apie naujas psichoaktyvias medžiagas. Ateityje tokius klausimus būtina įtraukti.

Klaipėdos miesto mokinių nuomone (24,8 proc.), narkotines medžiagas jie galėtų įsigyti prekiautojo namuose, diskotekoje, bare ar panašiose vietose. 27,1 proc. respondentų galėtų lengvai nusipirkti narkotikų gatvėje, parke ir kitose panašaus pobūdžio vietose. Be to, 15,9 proc. mokinių narkotines medžiagas galėtų įsigyti mokykloje. Kitas vietas, kur galima įsigyti narkotinių medžiagų, nurodė 8,7 proc. respondentų. V. Andrejevo (2015) straipsnyje [12] analizuojama Kauno miesto situacija (kuri, be abejonės, panaši ir į kitų didžiųjų miestų situaciją) šiuo klausimu. Straipsnyje pateikiama informacija (iš respondentų atsakymų) apie narkotikų įsigijimo galimybes bei jų rūšis konkrečiose Kauno vietose. Iš tyrimo rezultatų matyti, kad ypač lengva Kaune įsigyti kanapių, nors ir kiti nelegalūs narkotikai yra prieinami. Dažniausiai paminėta vieta, kur būtų galima lengvai nusipirkti marihuanos ar hašišo, yra prekiautojo namai, antroje vietoje – naktiniai klubai, barai, diskotekos, trečioje vietoje – gatvė, parkas. Tai visiškai sutampa su mūsų tyrimo rezultatais. Jau 2005 m. 9,2 proc. Lietuvos gyventojų (2005 m. RAIT tyrimo duomenimis) sakė, kad žino, kur įsigyti nelegalių narkotikų [13].

Klaipėdos mokiniai nurodė, kad narkotines medžiagas dažniausiai gauna iš vyresnių draugų – 14,7 proc., pasidalina grupėje draugų – 14,8 proc., nusiperka iš girdėto žmogaus, kurio asmeniškai nepažįsta – 6,2 proc., nusiperka iš draugo (ės) – 5,6 proc., nusiperka iš nepažįstamo žmogaus – 4,9 proc. Šie mūsų duomenys panašūs į ESPAD 2011 m. ir ESPAD 2015 m. tyrimų rezultatus [10,11] ir Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatus [13].

Mūsų tyrimo rezultatai parodė, kad respondentai buvo daug atviresni kalbėdami apie savo draugus, negu apie save. 44,1 proc. mokinių teigė, kad niekas iš jų draugų nėra bandęs marihuanos ar hašišo. Tačiau galime galvoti, kad 55,9 proc. moksleivių turi draugų, kurie marihuaną ar hašišą vis dėl to yra išbandę. 28,7 proc. moksleivių teigė, kad turi kelis draugus, išbandžiusius šiuos narkotikus, o 13,7 proc. teigė, kad tik nedaug jų draugų išbandė kanapių produktus. Mažiau nei 10 proc. respondentų teigė, kad turi draugų, vartojančių heroiną, o nuo 10 iki 20 proc. mokinių turi draugų, vartojančių ekstazį, amfetaminus, kokainą, kreką ir haliucinogeninius grybus. Apie 20 proc. ar net daugiau mokinių turi draugų, kurie vartoja LSD ar kitus haliucinogenus. Panašius rezultatus 2015 metais gavo

D. Miniauskienė, tirdama Šiaulių miesto mokinius [14].

Lietuvoje narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento atliekami tyrimai [13], tarptautiniai moksleivių sveikatos ir gyvenimo tyrimai: „Alkoholio ir kitų narkotikų tyrimai Europos mokyklose – ESPAD“ [10], „Tarptautinis moksleivių sveikatos ir gyvenimo tyrimas – HBSC“ [15] ir kiti rodo, kad psichoaktyvių medžiagų – alkoholio, tabako, narkotikų vartojimo problema tarp Lietuvos paauglių yra labai aktuali.

Išvados

1. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad dažniausiai mokiniai per paskutinius 12 mėn. ar per paskutines 30 d. vartojo kanapių produktus, be to, vaikai statistiškai reikšmingai dažniau negu merginos. Ypač dažnai per paskutines 30 d. buvo vartojamas alkoholis ir marihuana tuo pačiu metu. Amfetaminai, ekstazis, kokainas, krekas, LSD ar kitas haliucinogenas, heroinas, haliucinogeniniai grybai buvo vartojami žymiai rečiau.

2. Tyrimo rezultatai parodė, kad respondentai buvo daug atviresni kalbėdami apie savo draugus, negu apie save. Didesnė dalis moksleivių turi draugų, kurie marihuaną ar hašišą yra išbandę. Apie trečdalis mokinių teigė, kad turi tik kelis draugus, išbandžiusius šiuos narkotikus, o apie dešimtadalis teigė, kad daugelis ar net visi jų draugai yra išbandę kanapių produktus. Nuo 10 iki 20 proc. mokinių turi draugų, vartojančių LSD ar kitus haliucinogenus, ekstazį, amfetaminus, kokainą, kreką, heroiną, haliucinogeninius grybus.

3. Klaipėdos miesto mokinių nuomone, narkotines medžiagas galėtų įsigyti prekiautojo namuose, diskotekoje, bare, gatvėje, parke ar panašaus pobūdžio vietose. Dalis mokinių narkotines medžiagas gali įsigyti mokykloje. Beveik pusė mokinių nurodė, jog nežino nei vienos vietos, kuriose galėtų įsigyti narkotinių medžiagų.

4. Mokiniai, gyvenantys tiek mieste, tiek kaime, nurodė, kad gana lengva ir labai lengva gauti marihuanos ar hašišo. Be to, beveik trečdalis mokinių nuomone, gana lengva nusipirkti LSD ir kitų haliucinogenų, amfetaminų, ekstazio, kokaino, haliucinogeninių grybų. Kaimo gyventojams įsigyti narkotikus būtų šiek tiek sunkiau, bet įmanoma.

5. Moksleiviai narkotines medžiagas gauna iš vyresnių draugų, pasidalina grupėje draugų, gauna iš bendraamžių, nusiperka iš draugų, nusiperka iš girdėto žmogaus, kurio asmeniškai nepažįsta arba nusiperka iš visai nepažįstamo žmogaus.

Literatūra

1. Europos narkotikų vartojimo paplitimo kaita. Tendencijos ir pokyčiai. Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras, 2017; 50-72.

2. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. European Drug Report. Lisbon: EMCDDA, 2017; 19-23.
3. Wurcel A, Merchant E, Clark R, Stone D. Emerging and underrecognized complications of illicit drug use. *Clinical Infectious Diseases: an official publication of the infectious diseases society of America*, 2015; 61(12):1840-9. <https://doi.org/10.1093/cid/civ689>
4. Ignatavičiūtė L. 2012-2016 statistinių duomenų apie psichikos ir elgesio sutrikimus, vartojant psichiką veikiančias medžiagas, apžvalga. Valstybinis psichikos sveikatos centras, Vilnius, 2016. [žiūrėta 2018 m. sausio 23d.]. Prieiga per internetą: http://www.vpsc.lt/images/stories/2017/PA_2012_2016.pdf
5. Bankauskienė I. Vyresniųjų klasių mokinių žinių, gyvenimo įgūdžių įsivertinimas ir nuomonė apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją mokykloje. *Visuomenės sveikata*, 2013; 2(61): 72-81.
6. Čaplinskas S. Lietuvos moksleivių psichotropinių medžiagų (narkotikų) vartojimo, pasekmių ir priežastinių ryšių tyrimas. *Sveikatos mokslai*, 2013; 23(2): 43-48.
7. Jurgaitienė D. Narkotikų vartojimo paplitimas tarp moksleivių ir lemiantys veiksniai. Monografija. Klaipėda, S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2010; 1-250.
8. Apklausa apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo aplinkos prevencijos strategijų taikymą Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose rezultatų ataskaita. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, Vilnius, 2014.
9. Gintalaitė D., Vaitkevičius R., Pilkauskienė I. Paauglių alkoholio ir kitų narkotikų vartojimo rizikingumo ir asmens, bendraamžių bei šeimos lygmens rizikos ir apsauginių veiksnių ryšys, remiantis socialinio vystymosi modeliu. *Visuomenės sveikata*, 2013; 1(60):30-41.
10. ESPAD Report 2015. Results from the European school survey project on alcohol and other drugs. The ESPAD group, Luxembourg, 2015; 39-87.
11. Allaste A. A, Arpa S, Bellis M, Chileva A. The 2011 ESPAD report. Sweden, Stockholm, 2012; 10-13.
12. Andrejevas V. Studentų nuomonė apie nelegalių narkotikų prieinamumą Kauno mieste. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2015; 13:4-10.
13. Narkotikų vartojimas ir jų padariniai. Narkotikų, tabako ir alkoholio departamentas. Vilnius, 2016.
14. Miniauskienė D. Moksleivių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo vertinimas. Biomedicinos mokslų daktaro disertacija, Kaunas, 2015.
15. Zaborskis A, Šmigelskas K, Vaičiūnas T, Veryga A, Žemaitienė N, Mocevičienė R. Lietuvos mokinių gyvenimo. 2014 m. HBSC tyrimas, 2016; 1-54.

DRUG CONSUMPTION AMONG SCHOOLCHILDREN S.Norkienė, D.Jurgaitienė, V.Lazarevičiūtė

Key words: schoolchildren, illegal drugs, the use of drugs, drug availability.

Summary

The purpose of the study – to clarify the drug use among Klaipėda pupils, the availability of drugs and the reasons for their use. The quantitative survey written method was chosen for the research. The survey involved 485 respondents from several Klaipėda city gymnasiums: 209 boys and 276 girls, 16 – 18 years old. The statistical analysis of data is performed using SPSS software package (SPSS 21.0). The significance level has been selected, when $p < 0,05$.

Results and conclusions. Usually, pupils in the last 12 months or last 30 days used cannabis products; in addition, boys are statistically significantly more use of cannabis products than girls. Especially often during the last 30 days have been used alcohol and marijuana at the same time. Amphetamines, ecstasy, cocaine, crack, LSD or other hallucinogen, heroin, hallucinogenic mushrooms have been used much less frequently. More than half of the students have friends who have tried marijuana or hashish. From 10 to 20 percent pupils have friends who use LSD or other hallucinogens, ecstasy, amphetamines, cocaine crack, heroin, hallucinoge-

nic mushrooms. According to pupils of Klaipėda city, drugs could be purchased at the merchant's home, at a discotheque, in bars, on the street, in a park and in similar places. Some pupils can buy narcotic drugs at school. Almost half of the pupils indicated that they were not aware of any place where they could buy narcotic drugs. Pupils living both in the city and in the countryside said that it is relatively easy and very easy to get marijuana or hashish. In addition, almost one third of pupils consider it fairly easy to buy LSD and other hallucinogens, amphetamines, ecstasy, cocaine, and hallucinogenic mushrooms. Pupils receive drugs from older friends, share in a group of friends, get their peers, buy from friends, and buy from a guy who is not personally known or bought from a stranger.

Correspondence to: v.lazareviciute@gmail.com

Gauta 2018-11-26
